

şu boğaz harbi...

ÇANAK- KALE'YE GİDENLER

ROMAN

İSMAIL BİLGİN

BİRİNCİ BÖLÜM

Günün ilk ışıkları, alaca karanlığın içinde leylim leylim salınan dalgalara vurmaya yeni başlamıştı. Boğazın mavi suları, ışığın etkisiyle yer yer altın sarısına ve turuncuya dönüşüyordu. Bu manzara, insanda suların yandığı hissini uyandırıyor, gün ışığının kırıldığı dalgalar, kıyıya çarpıp bembeyaz oluyor; çakılları, kumları köpük köpük yıkıyordu.

Sis, Gelibolu Yarımadası'nda dağılmaya başlarken, kıvrıla kıvrıla akıp giden boğazın suları üstünde beyaz bulut silsilesi gibi öylece duruyordu. Biraz daha aşağıda, Ege Denizi'ne açılma telaşında olan bir yelkenlinin direği sisin içinden zar zor seçiliyor, rüzgâra karşı keyifle uçarak yelkenliyi takip eden martıların sesleri sularda yankılanıyordu. Karanlığın yitmeye başladığı bu saatlerde, görülen sadece yelkenlinin direği değildi. Güneş yükseldikçe Çanakale Boğazı falezlerindeki yatay kalker tabakalar ve İlyas Burnu'ndaki kızılçamlar iyice belirginleşiyor, batıda, İmroz¹ ve Semadirek adalarının sönmüş volkan bacaları, doğuda, İda Dağı'nın² karla kaplı zirvesi kolaylıkla görülebiliyordu.

İmroz'un güneyinde poyraz rüzgârından korunmak için demir atmış Agamemnon zırhlısında işlerini bitiren erlerin ve subayların en büyük merakı, yörenin antik döneme ait efsanelerini okumaktı. Özellikle İlyada Destanı elden ele dolaşıyor, bu efsa-

1 Gökçeada

2 Kazdağları

neyi anlatan kitap sayfa sayfa parçalanıp askerler tarafından merakla okunuyor, okuyan savaşın büyüüne kapılıyor, dimağlarını kuşatan büyüünün etkisiyle bir an evvel Türklerin hesabını görmek için yanıp tutuşuyorlardı... Zaten içinde buldukları büyük zırhlıya, Truva Efsanesi'nde adı geçen komutanın ismine atfen 'Agamemnon' verilmişti... Zırhlının korkuluklarına dayanan deniz eri, yüksek sesle okuduğu başka bir efsaneye ara vermek istediğinde onu dinleyen arkadaşı kızdı:

“Durma devam et!”

“Yorulдум.”

“İki sayfa daha oku, sonra ben devam ederim.” Bu sözler üzerine arkadaşı okumayı sürdürdü:

“Çanakkale Boğazı'nın en dar olduğu yerde, biri Sestos diğeri Abydos diye iki şehir varmış. Abydos, Anadolu topraklarında, Sestos da karşıda Trakya kıyısındaymış... Abydos'da bir kral oğlu yaşarmış, adı Leondros'muş. Sestos'da aşk tanrıçası Aphrodite'in bir rahibesi varmış, adı Hero'ymuş. Leondros, Hero'yu törenlerin birinde tepeden tırnağa kırmızı güllere bürünmüş bir halde görmüş. Zamanla Hero ile Leondros birbirlerini sevmişler... Abydoslu kral oğlu Leandros, Sestoslu rahibeye ne pahasına olursa olsun kavuşmak istemiş. Ancak Hero rahibe olduğundan, bir erkeğe varamazmış...

Leandros Anadolu kıyısından Sestos'a geçmek ve sevgilisine kavuşmak için yanıp tutuşuyormuş. Bir gece dalgalara Sestos'daki kulenin tepesinden ateşin yandığını görmüş, Hero kuleye çıkmış, sevgilisine “Gel” diye meşale sallıyormuş... Leandros dayanıklı bir yüzücüyümüş. Deniz durgun olduğundan, karşı kıyıya yüzebileceğini düşünmüş.

Leandros suya dalmış, var gücüyle yüzmüş... Son bir kulaçla karaya ayak basmış, hiç oyalanmadan kumsaldan yukarı koşup, sevgilisine kavuşmuş... Bir gece, bir gece daha derken artık her

gece Leandros karşıdan sallanan meşaleye doğru yüzüyor, her gece Hero'ya kavuşuyor ve her sabah dönüş yolunu tutuyormuş. Yaz geçmiş, boğazda dondurucu poyrazlar esmeye başlamış. Ne var ki Leandros, Sestos kulesinde meşalenin yandığını gördü mü, ne rüzgâr ne de dalga dinliyor, hemen karşı kıyıya yüzmeye başlıyormuş. Hero gittikçe hırçınlaşan denizden korkmaya başlamış, bazı geceler hızla esen fırtına meşalesini söndürecek gibi oluyormuş. Yine de “Gelme” diyemiyormuş sevgilisine... Bir gece fırtına daha sert esmiş, dalgalar daha da büyümüş, Hero'nun elindeki meşale sönmüş. Dağ gibi yükselen dalgalar, Leandros'un çırpınan gövdesini döve döve Sestos'tan çok ötelere sürüklemiş. Delikanlı bütün gücüyle dalgalara karşı koymaya çalışmış ama kulenin tepesindeki meşaleyi göremiyormuş. Sonra ne olduğunu bilemeden kendini dalgaların kollarına bırakmış. Hero ise sönen meşalesini tekrar yakabilmiş, yorgun argın elinde tutup, sevgilisini bekliyormuş.”

Yorulan arkadaşının elinden kitabı alan denizci diğer satırları merakla okumaya başladı... Biraz sonra o da kitabı bıraktı. Arkadaşına sordu:

“Leslie niçin buradasın?”

“Elbette savaşmak için, macera için.”

“Peki, Çanakale'nin nerede olduğunu biliyor muydun?”

“Hayır. İmroz Adası'na gelince öğrendim.”

“Niye buradasın? İnsan sırf macera için ölüme koşup gelmez ki.”

Bu sözler üzerine Leslie güldü.

“Arkadaşım ölüm bizden uzak olacak. Bir baksana şu filotilla'nın gücüne. İnsan seyrederken korkuyor, ateş edildiğinde Türkler ne yaparlar, düşünmek bile istemiyorum.

Ölüm, Türkler için söz konusu. Bizim için değil.”

“Bu kadar eminsin yani.”

“Adım gibi! Düşünsene, o tarihî boğaz kentine girme şerefine erişeceğiz. Okuduğumuz efsaneler misali şimdi milletimiz, ileride evlatlarımız ile torunlarımız, bizi de bir efsane gibi anlatacaklar. İstanbul'a Türk lokumu yemeye gideceğiz. Türk kızları, Rum kızları, bizi bekliyor olacaklar. Ayağımızın altına kırmızı halı serecekler. İşte bunlar için buradayım. Yetmez mi?”

“Gerçekten mi?”

“Ne sandın! Kahraman olacağız... Ben askere gelmekle beladan kurtuldum.”

“Anlatsana biraz.”

“Uzun hikâye... Ama anlatayım... Liseyi yeni bitirmiştim. Ailem üniversiteye gitmemi istiyor, ben ise hayata atılmayı düşünüyordum. Bu sebeple müracaat ettiğim ilk yerde işe başladım. Londra'da bir barda çalışıyordum... Times'ın kenarındaki barların birinde... Gece geç vakitlere kadar servis yapıyor, içki dağıtıyordum. Ben de içiyordum tabii. Bir akşam barda kavga oldu. Karışmak zorunda kaldım. İçki dolu şişeyi sarhoş adamın kafasında kırıverdim. Sonra o intikam almak istedi. Eve giderken üç kişi beni ıssız, çıkmaz bir sokakta kıstırdı. Birini bıçakladım. İkisini de yaraladım. Ertesi gün beni beklediklerini bildiğim için bara gidemedim. Kaçtım. Bir hafta kadar en ıssız yerlerde saklandım. Bu sırada duvarlarda “Haydi Çanakkale'ye!” diyen afişler gördüm, 'Abdül' denen Türklerle savaşmak için adam arıyorlardı.

Üstelik denizci olarak... Ben denizi çok severim. Hemen gidip başvuruda bulundum. Kabul ettiler. Bir-iki ay talim yaptık. Sonra İskenderiye'ye geldik. Bilirsin işte piramitler, o masalımsı Nil, kral mezarları, İmroz Adası, İda Dağı hepsini gördüm. Askere yazılmayıp hiçbirini göremeyecek, belki de hapisanede çürüyüp gidecektim...”

“Ya bu topraklarda ölürsek?”

“Korkuyor musun yoksa?”

“Bilmiyorum...Aniden”

“Haydi canım! Zavallılar ordusunu bu kadar büyütme. Doğu Doğu'dur, Batı da Batı'dır... Şu batan güneşe bak. Büyük Britanya İmparatorluğu'nda güneş hiç batmaz dostum. Bura- da yani küflenmiş, çürümüş bir imparatorluğun topraklarında ise güneş her akşam batıyor. Güneşi batmayan imparatorluğun çocuklarıyız biz. Bunu sakın unutma... Güneşin çocuklarıyız.”

“Güneşin çocukları olabiliriz belki. Türkler ise birer yıldız benziyor. Üstelik gökyüzündeki yıldızlar kadar çoklar... Her geçen gün tabyalarda, siperlerde bizi beklerken sayıları durmadan artıyor gibime geliyor.”

“Bırak bu kuruntuları. Savaş belki kötü bir şeydir. Kazanan taraf için ise savaş, zaferdir. Zafer kazananlar da kahramandır! Sen de, ben de birer kahraman adayınız.”

“Bana hiç öyle gelmiyor.”

“Bu kadar yeter! Haydi bir kere daha oku şu Leondros'un hikâyesini. Çok beğendim ama bizim sevgililerimize kavuşmamız için uzun uzun yüzmeye gerek yok. Çünkü zırlılarımız var.”

Onun bu sözlerine arkadaşı güldü. Efsaneyi yeniden okumaya başladı: “Çanakkale Boğazı'nın en dar olduğu yerde, biri Sestos diğeri Abydos diye iki şehir varmış...”

*

İngilizler, Fransızlar ve Ruslar tarafından düzenlenen 1915'teki Çanakkale seferi, aslında tarihte daha önce de denenmiş ama yarım kalmıştı. Şimdi savaş oyununun ikinci perdesi açılıyordu. 1807'de Napolyon Savaşları sırasında Ruslar, Osmanlı Devleti'ne karşı İngilizlerden yardım istemiş, bu istek üzerine İngilizler Çanakkale'ye bir filo göndermişti.

İngiliz Amiral Duckworth, İmroz Adası önünde günlerce uygun rüzgâr bekleyip durmuş, İmroz'un en güneyindeki koyda yedi gün bekledikten sonra, tam istediği gibi bir rüzgâr yakalamış; gemilerinin yelkenlerini açtırmış, kuvvetli esen Ege rüzgârını ardına alarak boğaza girmeye başlamıştı.

Amiral Duckworth kararlı bir şekilde boğazı geçerken, Seddülbahir ve Kilitbahir Kalesi'ndeki toplardan hızla kaçarak Nara Burnu önüne kadar ilerleyebilmiş, şans eseri boğazı geçebilmiş, akşamüzeri Marmara'ya girebilmişti. Hızlı bir yolculuktan sonra İstanbul'a yaklaşırken esen rüzgâr dinmeye başlamış, Amiral Duckworth Marmara Denizi'nin ortasında eli kolu bağlı kalmıştı. Burada da yaklaşık yedi gün kadar bekledikten sonra, kuvvetli bir poyraz rüzgârıyla geri dönüşe geçmiş ve boğaza girerken başarı ile uyguladığı taktiği yine gerçekleştirmek niyetinde olan amiral, Ege'nin sularına hızla açılmak isterken Seddülbahir Kalesi'nden atılan güllerden biri gemilerinden birine isabet edince yüz elli askeriyle boğazın mavi sularında boğulmuştu.

Bu daracık doğal su kanalı, tarih boyunca orduların, kavimlerin devamlı istilâsına maruz kalmıştı... Çanakkale'ye gelmeden önce boğazın tarihini araştıran Amiral Carden, tarihî süreç içinde boğazı geçmeye çalışan komutanları film şeridi gibi hafızasında bir bir canlandırmıştı. "Tarih tekerrürden ibaret diyenler haklı olabilir" diye düşünüyordu. Eğer bu söz doğru ise donanması boğazı geçebilecekti. Eğer başarılı olursa, kumandan olarak zaferden payını elbette alacaktı. Zira Churchill, "Tarihî göreve seni getiriyoruz." demişti. Bu davette yüz sekiz yıl önce Amiral Duckworth'ün hatta iki bin beş yüz yıl önce Akhaların komutanı Agamemnon'un çağrısı vardı sanki. Tarih ve şans onu bulmuş, çağırmıştı. O da gelmişti işte. Görevi gayet basitti; serumla hayatını devam ettirmeye çalışan hasta bir imparatorluğun kolundan serum iğnesini çekiverecekti... Böylece hasta adam ölecek ve tarihin tozlu raflarında yitip gidecekti.

3 Kasım 1914

Güneyde, sert esen rüzgârın önünde sessiz ve sakin bir şekilde ilerleyen savaş gemileri suları yarıyor, bacaları ve güvertedeki top-
ların uzun namluları, boğazın sırtlarındaki tabyalardan rahat-
lıkla görülüyordu. Mavi sulara 4 dretnot (İndefatigable, İndo-
mitable, Suffren, Verite), 2 büyük kruvazör, 20 küçük kruvazör
ve 2 muhrip, 2 denizaltı, İmroz istikametinden boğaza doğru
iki grup halinde yaklaşıyordu. Çok uzaktan bakılınca manzara,
denize düşen iki büyük siyah lekeyi andırıyordu... Lekelerden
birini İngilizlere diğerini ise Fransızlara ait gemiler oluşturuyordu.

Yaklaşmakta olan filo, ava çıkmış bir panterin sakinliğini, acı-
masızlığını, kararlılığını ve iştahını taşıyordu. Tabyalar ile ara-
larındaki uzaklık on dört bin metreye inince birinci gruptaki
gemiler bordalarını tabyalara çevirdiler. Kruvazörlerin her biri,
tabyaların menziline girmeden namlularını Rumeli yakasındaki
Seddülbahir ve Ertuğrul ile; Anadolu yakasındaki Kumkale ve
Orhaniye tabyalarına doğrultup, ateş düzenine geçmeye baş-
ladı. Aylardır Ege'ye açılmasını bekledikleri Yavuz ve Midilli'nin
görünmemesi, gemilerdeki İngiliz ve Fransız subaylarının sınırlarını
gerdiği gibi heveslerini de kursaklarında bırakmıştı. Artık
kendilerinin ve ünü dünyayı saran Birleşik Donanma'nın neler
yapabileceğini göstermeliydiler. Hayallerini yakıp duran bu ateşle
Erenköy açıklarına yaklaştıklarında mitolojide de adları geçen
Karamenderes ve Dümrek çaylarında yüzüp antik Truva şehrini
gezme arzuları bütün benliklerini sarmıştı. Doğunun efsanelerle
dolmuş memleketinde her şey çok ama çok kolay olacak, Osman-
lılar eğer karşılarına çıkma cesaretini gösterebilir ve savaşabilir-
lerse gemidekilerin adları 'kahraman'lar listesine yazılacaktı. Bu
yüzden sabırsızlıkları artıyordu...

Amiral Carden, Wear muhribinin güvertesinde boğazı seyre-
derken keyifliydi. Sert esen rüzgâr ve serserice uçuşup duran kar

taneleri onun moralini bozamadı. Zihninde gemilerinin boğaza girişini canlandırdı. Her iki kıyıdaki sırtları havaya uçurduğunu düşledi. Günlerden beri ilk defa kendini bu kadar iyi hissediyor, büyük bir sevinç duyuyordu... Churchill'e telgraf çekmek için kamarasına girerken yanındaki Komodor Keyeşe, "İyi bir yerde pozisyon alalım." dedi. Bu sözü, sanki tiyatrodan en iyi ve özel yerden oyun seyretmek isteyen bir seyirci gibi söylemişti. Boğazda vaziyet alan gemiler kendisinden "Ateş!" emrini bekliyorlardı...

Seddülbahir Kalesi'ndeki tabyanın en uç noktasında nöbet tutan Edirneli er Hüseyin Sami, sırtını tabyanın taş duvarına dayamış, ufuklara bakarak kendini derin düşüncelerin ve hayallerin kucacağına bırakmıştı. Yedi yıldan beri askerdeydi. Askerliğini hayırlısı ile bitirebilirse ki on ayı kalmıştı, köyüne dönecekti. İlk önce annesinden bol sütlü tarhana çorbası pişirmesini isteyecekti... Bir de uçsuz bucaksız çimenlere sere serpe yatıp çok özlediği o çimen kokusunu doya doya içine çekecekti. Zira sekiz aydır boğaz kıyısında iyot ve yosun kokusunu duymaktan gına gelmişti.

Sürüp giden hazan mevsimine inat, memleketinde şimdi buğday tarlaları yeşermiş; hele evin eyvanında kasımpatılar, yıldızlar ve sarı çiğdemler bütün iştahlarıyla açılmış, sabah seherinde üstlerine belki çiğ damlaları düşmüş olmalıydı. Hüseyin Sami bu çiğ damlalarını çok sever, çiçeklerin bu şekilde yüzünü yıka-
dığını düşünürdü.

Sabahın insanı ısırın soğuğunda üşür gibi oldu. Memleket düşüncelerinden sıyrıldı. Bakışlarını gökten tepelere, boğaza ve Ege'nin engin sularına çevirince irkildi. Şaşırdı. Bir an ne yapacağını bilemedi. Eli ayağına dolandı. Neden sonra avazı çıktığı kadar bağırmağa başladı:

"Gemiler! Gemiler! Gavurlar geldi! Hazır olun, gavurlar geldi!"

Gemiler sanki Hüseyin Sami'nin feryatlarını duymuşçasına aniden ateşe başladı. Hisarlık Burnu açığından atılan mermiler art arda denize düştü. İlk mermi tabyanın epey uzağında patladı. İkincisi daha kısa mesafede denizde su sütunları meydana getirdi. Üçüncü mermi ise tabyanın hemen önünde infilak ederek Hüseyin Sami'yi ağır yaraladı.

Nöbet yerinden uzağa düşen Hüseyin Sami, vücudunu sıcak bir dalganın sardığını hissediyor, istediği halde bağırıyor, konuşmıyordu. Çevresini hayal meyal görebiliyor, kopkoyu bir karanlığın vücudunu yavaş yavaş esir aldığını anlıyor, göz kapaklarının inmesine engel olamıyordu. Daha çok titriyor ve üşüyordu. İçinden bir şeyleri söküp almışlardı sanki. Giderek nefesi sıklaştı, vücut hareketleri zayıfladı, gözleri birkaç defa açılıp kapandı. Kendini ölümün kollarına sessizce bıraktı. Hiç sesi çıkmadı, ne bir ah ne bir of... Sağ eli, sanki kendisine gonca gül vermek isteyen birine uzanmış gibi öylece kalakaldı. Hüseyin Sami'nin kanlara bulanmış yüzünde, sarı çiğdemlerde, kasımpatılarda görmüş olduğu çiğ damlacıklarından vardı...

Boğaza sokulmuş olan donanmaya Ertuğrul Tabyası karşı koyuyordu. Ateş etmekte olan zırhlıların biri öne doğru ilerleyip boğaza doğru seyretmeye çalışıyordu. Bu zırhlıyı gören Orhaniye Tabyası'ndakiler de zorunlu olarak ateşe başladı. Filo ile mevcut tabyaların topları arasında o kadar büyük bir dengesizlik vardı ki seri ateşli, uzun menzilli, büyük çaplı altmış sekiz topa, boğazın iki yakasındaki tabyalar, on yedi adi ateşli toplu karşılık vermeye çalışıyordu. Zırhlıların namlularında ateşin görülmesiyle yorgun Anadolu'nun bereketli ovasında bir renk cümbüşü eşliğinde patlamalar oluyor, topraklar göğe doğru savruluyordu.

Etraftan yayılan barut, toz ve duman henüz dağılmaya yüz tutmuştu ki tabyayı hedef alan amansız bombardıman tekrar başladı. Seddülbahir Tabyası'na düşen mermiler önce tabyanın arkasındaki zeytinliklerde infilak etti. Barışın sembolü sayılan

zeytinlerin dalları, gövdeleri ve kökleri patlamanın tesiri ile parçalanıp etrafa saçıldılar. Tabya Komutanı Binbaşı Talat Bey, bu toz duman içinde vaziyeti anlamaya çalışırken önlerinde patlayan bir mermi bu kez de çam ağaçlarını parçaladı. O kesif toz içinde çevreye nefis reçine kokusu yayıldı. Talat Bey geminin mesafe ayarladığını hemen anladı ve askerlerine haykırdı:

“Herkes derin sığınaklara! Haydi sallanmayın! Çabuk olun!”

Suffren zırhlısının attığı dördüncü mermi, cephaneliğin üzerindeki üç metrelik toprak örtüsünden geçerek içerdeki on bir ton barutla, üç yüz altmış adet ağır top mermisinin patlamasına sebep oldu. Kulakları sağır eden gürültüyle sanki bir volkan patlarcasına yer yarıldı. Taş, toprak, insan parçaları göğe yükselip yere düştü. Sonra tabyaya genizleri yakan kesif bir barut kokusu yayıldı.

Patlama esnasında herkes derin sığınaklara koşacak zamanı bulamadı. Atılan başka bir mermi tam tabyanın arkasındaki sığınaklara düşüverdi. Orada da küçük kıyamet kopardı. Güneş gökyüzünden silindi. Her yeri simsiyah duman ile kesif barut kokusu kapladı. Patlamalar esnasında meydana gelen müthiş gürültü sebebiyle askerlerin kulaklarından kan geliyordu. Tabyada bulunan bazı toplar parçalanmış, askerler cephaneliğin etrafına saçılmıştı. Sağda solda kollar, bacaklar, insan uzuvları görülüyordu. Tonlarca ağırlıktaki toprağın altında kalan askerlerinse ne iniltileri ne de feryatları duyuluyordu. Onlar, topların açmış olduğu mezarlara sanki canlı canlı gömülmüşlerdi. Yaralıların iniltileri, feryatları yürek yakıyordu. Askerler bu kadar kötü yaralanacaklarını akıllarına bile getirmediklerinden şoka girmiş, kendilerine gelmeye çalışıyorlardı. Tabyaların epey arkasına mevzilenen sıhhiye bölüğü erleri büyük patlamadan sonra sağa sola düşen mermilere aldırmadan, toz bulutunun içinden gelmekte olan feryatların ve iniltilerin sahiplerine ulaşmaya çalışıyorlardı. Ama ne yazık ki ölüm, Kale Komutanı Yüzbaşı Şevki, yardımcısı Üsteğ-

men Şevket, Yüzbaşı Sabri, Takım Komutanı Üsteğmen Hasan Pala, Teğmen Ali Rıza, Takım Komutanı Teğmen Eşref, Hasan ve Cevat Beylerin yanında, altmış altı erin çiçeklenen ömürlerini kırağı vurmuş gibi çalivermişti. Kasımın bu soğuk sabahında, çelik namlulardan atılan mermiler Seddülbahir Tabyası'nı tam on yedi dakikada altüst etmişti...

Bugün toprağa düşenler ilk şehitlerdi. Onlar, Seddülbahir'in zeytin ve deniz kokulu, bereketli topraklarının bağrına giren ve mertebelerini bulan ilkler, candan geçip canana kavuşanlardı.

Top mermisinin düştüğü yerdeki askerlerin vücut azaları pelteye dönmüş, bataryaların duvarları âdeta bu pelte etlerle sıvanmıştı... Geniş avlunun içindeki yeşil çimenlerin üzerinde taze çiğ damlaları yoktu. Onun yerine üzerlerine insan kanı damlamıştı. Kanın ağırlığını taşıyamayarak yere doğru iyice eğilmiş çimen yapraklarındaki kanlar kurumuştü. Çanakkaléde ilk kan toprağa düşmüştü. Bu topraklar can mı kan mı çekiyor; bu topraklar ömrünün baharını yaşayan genç delikanlıları hasretle kucaklamak mı istiyordu?

Ateş cehenneminin çok uzayacağını sanan Seddülbahir Tabyası'nın hayatta kalan askerleri yanıldılar. Donanmanın ateşi kesildi. Gemilerin önce gövdeleri, bacaları ardından da topların namluları ufukta görülmez oldu...

Rüzgârın şiddetini artırmasıyla büyüyen bir dalga, barut dumanından simsiyah olmuş sahili yaladı. Dalgalar da askerler gibi sahilin kumlarında can verdi. Kıyıdaki yatay kalkerli yarlardan denize kireçli çakıltaşları yuvarlandı...

4 Kasım 1914

Çanakale Müstahkem Mevkii Komutanlığının çalışmaları hızla sürüp giderken, Balkan Harbi'nde önemli yararlılıklar gösteren ve genel seferberlik ilan edildiğinde hazırlığını tamamlama-

yan III. Kolordu'nun Tekirdağ'dan Çanakkale'ye intikal etmesi için süregiden hazırlıklar bitirildi. Kolordu Komutanı Esat Paşa karargâhı ile birlikte Gelibolu kasabasına geldi.

Genelkurmay'dan verilen emirle Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı III. Kolordu bünyesine alınmıştı. O akşam Esat Paşa, Albay Cevat Bey ile görüşüp son durum hakkında ayrıntılı bilgi edindi.

*

Bir gün önce boğaza kısa ama etkili bir saldırıda bulunan Birleşik Donanma, Osmanlı'ya karşı fiilen savaş ilan etmiş oluyordu. Aslında hazırlıksız yakalanan Osmanlı Genelkurmayı hızla savunma tedbirlerini almak için elinden geleni yaparken, 5 Kasım'da İngiltere Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan ettiğini açıkladı. Bu savaş kararı İstanbul'da şaşkınlıkla karşılanmadı. Beklenen bir şeydi. Üstelik Fransa da savaş ilan edeceğini beyan etmişti.

İngiltere Başbakanı Asquith, Britanya parlamentosunda yaptığı uzun konuşmasını şu can alıcı cümleyle bitirmişti:

“Osmanlı Devleti savaşa isteyerek ve bilerek girmiş olup cezasını ise en ağır biçimde çekecektir!”

*

Dersaadet'te kasım ayının dondurucu soğuğu vardı. Sulusepen yağın yağmurun oluşturduğu küçük su birikintileri buz tutmuştu. Daracık sokakların her iki tarafında yer alan tahta evler, mecalsiz kalan insanlar gibi birbirine yaslanmış, hafif bir rüzgârda gıcırdayıp duruyordu. Evlerin tahta panjurları sıkı sıkıya örtülmüştü. Bacalardan salına salına çıkan dumanlar göğe yükseliyor, arnavut kaldırımlı sokaklara is, kurum ve odun kokusu yayılıyor, mahalle aralarında yoğurtçuların, sütçülerin, çiğercilerin,

bozacıların, şerbetçilerin ve turşucuların sesleri birbirine karışıyordu. Küfe ile odun taşıyan hamallar, sokak aralarında hane sahiplerinin ardından yorgun argın yürümeye gayret ediyordu...

Hayatın akışı bozulmadan devam ediyor, bu tekdüze yaşam içinde bazı haberler kulaktan kulağa dolaşıyordu: “İngilizler, Çanakkale’ye saldıracakmış. Bir solukta İstanbul’a gelecek, boğazı tutup Ruslara yardım edecek, 40.000 İngiliz askeri Sarayburnu’ndan karaya çıkacak, Dersaadet’i ateşe verecek, Galata Kulesi’ni yıkacak, Ayasofya’nın halılarını ve mozaiklerini yağmalayacak, kadınlara tecavüz edecek, sarayda içki içip dansöz oynatacakmış...”, “İşgâlcı askerler İstanbul’da ne kadar gayrimüslim varsa Padişah’a karşı ayaklandırıp isyan çıkartacakmış.”

“İngilizler ve Fransızlar, Mısır’da, Cezayir’de büyük yığınak yapıyor, ne kadar kayık, binek hayvanı, erzak varsa satın alıyorlarmış. Alınan mallar büyük gemilere yükleniyormuş. Bahara doğru Çanakkale Boğazı’na saldırmayı düşündüklerinden hızla levazımat toplamaya çalışıyorlarmış...”

“İngiliz Hükümeti Bahriye Nezâreti Birinci Lordu Winston Churchill, Osmanlı gemilerine el koymuş, parasını peşin almalarına rağmen bu iki gemiyi ‘Osmanlılar’a vermeyiz!’ diyormuş. Almanlar da ‘Alın size iki gemi’ demişler. Bu iki gemi daha sonra Karadeniz’e çıkıp Ruslar’ı vurmuş... Süveyş Kanalı’nda bir savaşı da Almanlar isteyecekler, ‘Orada İngilizler’i tutun gerisi kolay’ demişler...”

“Mısırlı halı ve baharat tüccarları, Teşkilat-ı Mahsusa’nın casusları, bu bilgileri hemen halifeye ulaştırıyorlarmış.”

Ahali büyüyen bir dalga misali yayılan bu haberlerden tedirgin oluyor, İstanbul’dan ayrılmanın yollarını arıyordu. Kimi evini, dükkânını ve bahçesini satmaya çalışıyor, kimi de biraz daha beklemeyi uygun buluyordu. Ayrıca payitahtta, halkın şüphesini çeken uygulamalara da rastlanıyordu. Örneğin, Galata Köp-

rüsü üstüne donanmaya yardım için sandıklar konmuş, Bahriye Cemiyeti'nin komiteleri yardım toplamak için köylere dek gitmişti. Orduda talimler artırılmış izinler kaldırılmıştı. Pek yakında cihad ilan edileceği, gönüllü toplanacağı haberleri halk arasında kulaktan kulağa hızla yayılıyordu.

Tedirgin olan ahali, söz konusu haberlerin doğru olduğuna inanıyordu.

Yabancı elçilik görevlileri İstanbul'un kolaylıkla düşeceğinden emindi. Hatta Alman Baş Sefiri Wangenheim, oturduğu binanın İngilizler tarafından topa tutulacağını düşündüğünden özel eşyalarını ve önemli evrakını Amerikan Sefaret'i'ne emanet ettiği elçilik mensupları arasında konuşuluyordu. Ayrıca Topkapı Sarayı'ndaki Kutsal Emanetler daha güvenli yere gönderilmek için hazırda tutuluyor, Padişah ve efradının Konya'ya gitme hazırlıkları yaptığı haberleri kulaktan kulağa yayılıyordu.

Şimdiden İstanbul'da gaz yağı, kömür ve un sıkıntısı başlamıştı. İstanbul'un bazı esnaf ve tüccarları, piyasada bulunmayan malları çok önceden stoklamış; depolardaki mallar, silahlı bekçiler tarafından gece gündüz korunmaya alınmıştı.

Tabip namzeti Mehmet Nazif, Şirket-i Hayriye vapurundan inerken düşünceliydi. Son zamanlarda ahali arasında yayılan haberleri, eğer doğru çıkarsa bu haberlerin sonucunu kestirmeye çalışıyor, muhakeme yapıyordu. Teşrih³ dersinden yeni çıkmıştı. Öğleden akşama kadar, birkaç kadavrayı kesip biçmişler, dikiş atmışlardı. Hayatında ilk defa ceset görmüş, ölümün insanı ne hale getirdiğine çok yakından şahit olmuştu. Mevtanın buz gibi, sararmış, yer yer morarmış vücuduna hem utanarak hem de çekinerek bakmıştı.

Yorgundu. Bir an evvel yatıp dinlenmek istiyordu. Bugün derste gördükleri de onu ruhen çok sarsmıştı. Fakat Ramiz'in

3 Kadavra

bayılması aklına gelince soğuktan çatlamış dudaklarında tatlı bir gülümseme belirdi. Cerrahın, “Herkes, kadavrayı tutup, yüzüstü çevirecek!” ikazıyla, ellerini çekine çekine cesede uzatıp tutmaya çalışırken, çevrilen kadavranın eli aniden Ramiz’in sağ yanağında patlamış, Ramiz bir boş çuval gibi yere düşmüş, bayılmıştı. Ayılınca arkadaşları kendisini ince bir alaya almışlardı:

“Nasıl? Mevtanın tokadı okkalı mıydı?”

“Eee, bu vaka üzerine ölümlerle ilgili düşünceler de değişti, ölümler de tokat atabilir.”

Dersi veren operatör Ramiz’e çıkmıştı:

“Sen nasıl cerrah olacaksın! Daha metin olmak zorundasın!”

Mehmet Nazif, dahiliye mütehasısı olmayı istiyordu. Ama savaş zamanında cerraha ihtiyaç duyulduğundan, bu sene okulu bitirecek doktorlara, fakülte yönetimince yoğun bir şekilde teşrih dersinin verilmesi kararlaştırılmıştı. Bu yüzden günlerdir ellerinden neşter, makas, pens, iğne ve iplik düşmüyordu...

Akşam karanlığının içine gizlenmiş ustura gibi keskin soğuk, insanların yüzüne kırbaç gibi vuruyordu. Kuvvetli rüzgâr ağaçları ensesinden tutmuş, onları kaldırıma çarpmaya hazırlanan bir pehlivan gibi, habire yatırıp duruyordu. Faytonlar sokaktan hızla geçip gidiyor, etraf atların nal sesleriyle yankılanıyordu. Buna, balıkçıların “Kuzu gibi lüfer!” bağışmaları karışıyor, ortalığa ağır bir balık kokusu sınıyor, bu koku sert esen rüzgârın önünde savrulup gidiyordu.

Soğuktan dolayı içi ürperen Mehmet Nazif, paltosunun yakalarını kaldırdı. Kitaplarını koltuğunun altına sıkıştırdı.

İki elini cebine sokarak aceleyle yürümeye başladı. Birden aklına duymuş olduğu haberler geldi. “Ya harp çıkarsa? Çanakkale’de yeni bir cephe açılırsa? Daha Balkan Harbi’nin yaraları sarılmamışken, Ruslara karşı sefer düzenlenirken, Çanakkale’de de kapanmaz bir yara alınırsa, bu millet, bu Devlet-i

Âliyye için tam bir felaket olmaz mı? Açılacak ve açılmış olan yaralara, bir dirhem de olsa merhem sürebilecek miyiz?” diye düşündü. Saatine baktı. Sekizi geçmişti. “Geç kaldım.” dedi. Çok istemesine rağmen evlerine giden Hafız-ı Kurra Sokağı'na sapmadı. Tıbbiye Caddesi'ne gitmek için karanlığın içine daldı.

Mehmet Nazif, Halit Mustafa ile görüşeceği anı düşündü. Üsteğmen Halit Mustafa, Kanal Seferi'ne katılmış, muharebelerin henüz keşif kollarının küçük çatışmalar gerçekleştirdiği aşamada Süveyş Kanalı'na varamadan çıkan bir çarpışmada yaralanıp geri dönmüş, Tuzla Kışlası'na gelmişti... “Acaba keyfi nasıldı? Zayıflamış, yorulmuş muydu? Kim bilir neler görmüş, neler geçirmişti? Halit Mustafa'nın anlatacağı çok şeyleri olmalı.” diye düşündü. Beyninde dolaşıp duran bu soruların cevaplarını çok merak ediyordu. Ah bir de yorgun olmasaydı. Adımlarını daha da hızlandırdı...

Üsküdar mezarlığının üstündeki Deli Kemal'in asmalı evinde buluşacaklardı. Bir seferliğe mahsus, sırf Halit Mustafa'ya yakın olsun diye burayı seçmişlerdi. Genellikle, haftada birkaç kez Madam Eleni'nin Yenikapı'daki pansiyonunda buluşup siyasetten, edebiyattan, musikiden, felsefeden, ekonomiden ve savaştan saatlerce konuşurlardı. Sohbet gecesine Hasan Hoca, yazar namzeti Edebiyatçı Sabri, Mülkiyeli, aynı zamanda Almanya'dan yeni dönmüş olan Ragıp gelirdi.

Bazı akşamlar onlara tanburu ile Galatalı Hırsto katılırdı. Bütün konuşmalar bittiğinde, Hırsto sözün ucundan tutar, tanburunun tellerine bağlardı. Konserini de çok sevdiği,

“Yine hicran ile gün bitti, güneş battı gönül

Yazık, ümit seni bir gün daha aldattı gönül”

şarkısı ile bitirirdi. Şarkının bitmesiyle gecenin sonuna geldiğini herkes anlar, sabahın ilk ışıklarını karşılayan sokaklara çıkmak için hazırlanırlardı.